

FORMAREA CONTINUĂ ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI INCLUZIVE ÎN VIZIUNEA CADRELOR DIDACTICE: OPINII ȘI ATITUDINI

CONTINUOUS TRAINING IN INCLUSIVE EDUCATION - TEACHERS VISION: OPINIONS AND ATTITUDES

Elena Petrov, doctor în filozofie, conferențiar universitar

CZU 37.091 + 376

Rezumat

Prezentul articol descrie rezultatele evaluării opiniilor și atitudinilor cadrelor didactice din școli și grădinițe, implicate în programe de formare continuă, privind necesitatea și utilitatea formării continue în domeniul Educației incluzive. Analiza datelor colectate denotă necesitatea stringentă de a valorifica planificat și organizat posibilitățile cursurilor de formare continuă în domeniul Educației incluzive pentru a consolida profilul incluziv al cadrelor didactice și a forma atitudini proactive în activitatea didactică.

Cuvinte-cheie: educație incluzivă, cadre didactice, formare continuă, profilul cadrului didactic incluziv, competențe, cunoștințe, atitudini proactive

Abstract

This paper describes the results of evaluation of opinions and attitudes of schools and kindergartens' teachers involved in continuous training programs on the necessity and usefulness of lifelong learning in inclusive education. The analysis of the collected data denotes the urgent necessity to capitalize the planned and organized possibilities of continuous training courses in inclusive education to strengthen the profile of inclusive teacher and develop proactive attitudes in educational activities.

Keywords: inclusive education, teachers, continuing education, profile of inclusive teachers, competences, knowledge, proactive attitudes

Obiectivele de dezvoltare a unei societăți incluzive, promovate la nivel european¹ și internațional vin ca și răspuns, din perspectiva zilei de astăzi, la prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului care, în particular, menționează necesitatea pentru statele lumii „să dezvolte sisteme de educație care să includă toți copiii, indiferent de capacitatea lor fizică, intelectuală sau financiară de participare”². Un rol aparte în acest proces revine cadrelor didactice „bine instruite și sprijinite”³. Acestea, de rând cu dispozitivele de asistență, procesele de instruire și materialele de învățare adecvate, au fost menționate drept „precondiții necesare pentru a asigura ca copiii cu dizabilități să meargă la școală, să rămână în școală și să realizeze experiențe de învățare de succes”⁴.

¹ Agenda Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, <http://ec.europa.eu/eu2020/>

² Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948, www.legislatie.resurse-pentru-democratie.org/

³ Summitul „Educație pentru dezvoltare, Oslo, 2015, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233897e.pdf>

⁴ Ibidem.

Formarea cadrelor didactice din învățământul preuniversitar pe dimensiunea educației incluzive a fost inițiată pe plan național, începând cu anul universitar 2012-2013, prin includerea cursului Educație incluzivă, în volum de 2 credite ECTS, ca și parte componentă obligatorie a modului psihopedagogic, standard de stat în formarea inițială a cadrelor didactice. Evaluarea opiniilor cadrelor didactice privind formarea continuă în domeniul educației incluzive s-a realizat ca și sarcină adițională în cadrul evaluării implementării cursului Educație Incluzivă (în continuare EI), activitate organizată de către Ministerul Educației, cu suportul AO „Lumos Foundation Moldova”⁵.

Volumul eșantionului a fost constituit din beneficiari de cursuri/module de formare continuă în domeniul EI, ținând cont de cursurile în derulare la momentul evaluării și prezența beneficiarilor în instituțiile ofertante. Astfel, au fost chestionate 21 de cadre didactice care în perioada menționată erau în proces de realizare a cursurilor pe problematica EI, inclusiv 12 persoane în cadrul Universității Pedagogice „I. Creangă” din Chișinău și 9 persoane la Institutul de Științe ale Educației (IȘE).

Analiza eșantionului implicat în chestionare a evidențiat următoarele caracteristici:

- cca.1/5 din respondenți sunt cadre tinere cu vârste cuprinse între 25-30 de ani;
- majoritatea absolută a respondenților deține studii superioare.

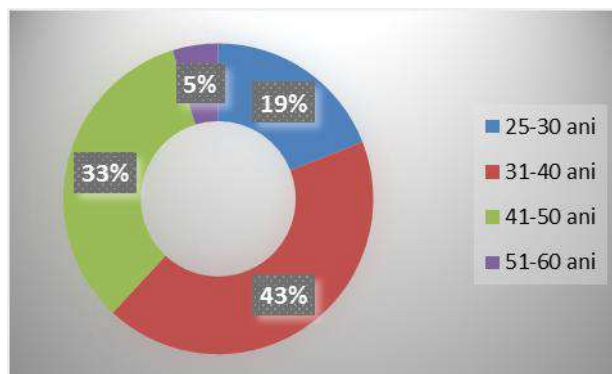

Figura 1. Beneficiari ai cursurilor de formare continuă, pe vârste

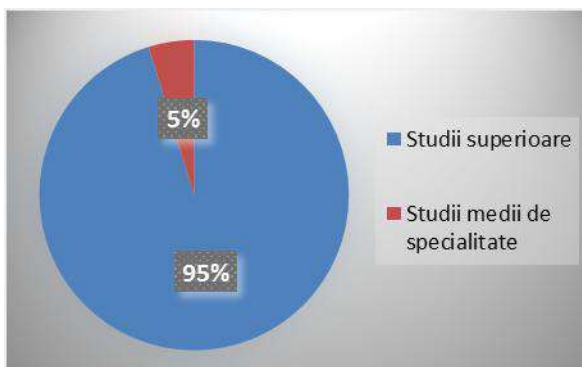

Figura 2. Beneficiari ai cursurilor de formare continuă după nivelul de studii

În rândul respondenților sunt cadre didactice de la diferite niveluri de învățământ general.

⁵ Procesul de evaluare a fost organizat în baza Dispoziției Ministerului Educației nr. 141 din 04 aprilie 2016

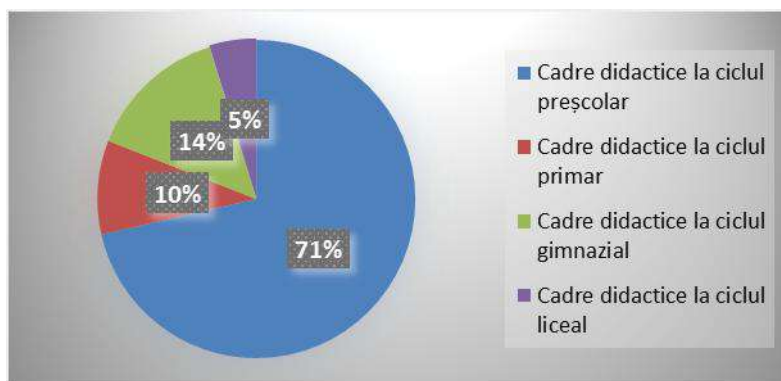

Figura 3. Statutul ocupațional al beneficiarilor de cursuri de formare continuă

Ciclul	Număr
Cadre didactice la ciclul preșcolar	15
Cadre didactice la ciclul primar	3
Cadre didactice la ciclul gimnazial	2
Cadre didactice la ciclul liceal	1
Total	21

Un indicator important pentru analiza eșantionului îl constituie vechimea în munca pedagogică. Datele denotă că, deși printre respondenți sunt persoane cu experiență diferită în domeniu, mai mult de jumătate din ei (52%) au o vechime în munca pedagogică de până la 10 ani.

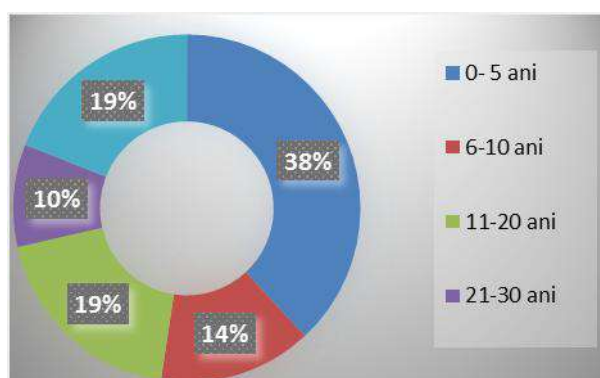

Figura 4. Beneficiari ai cursurilor de formare continuă după vechimea în munca pedagogică

Chestionarele aplicate au evaluat faptul dacă respondenții au realizat cursuri în domeniul EI ca și parte componentă a planului de învățământ la specialitatea aleasă în cadrul studiilor în colegiu/universitate. Rezultatele chestionării atestă că 62% din eșantionul evaluat au beneficiat de formare inițială în domeniul EI până la încadrarea în activitatea pedagogică.

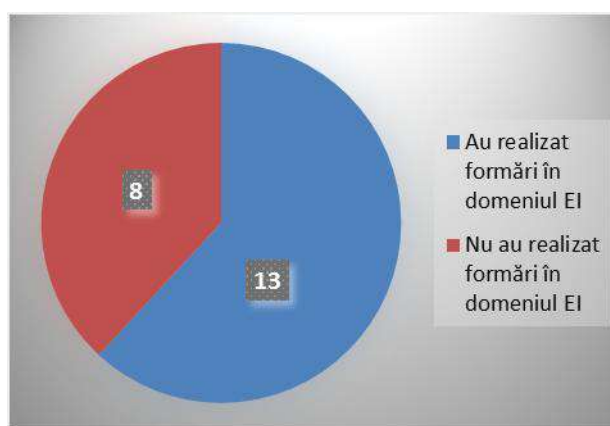

Figura 5. Beneficiari formare inițială în domeniu EI până la încadrarea în activitatea pedagogică

În același timp, deși au beneficiat de formare anterioară la nivel de colegiu/universitate:

- 42,8% din categoria respectivă susțin că au un grad parțial de informare despre politicile în domeniul EI promovate la nivel național;
- 28,6% își apreciază în măsură mică nivelul de informare.

Astfel, mai puțin de 1/3 din respondenți afirmă că sunt informați în mare măsură la subiectul menționat.

Prin chestionarele aplicate beneficiarilor de formare continuă în domeniul EI, au fost identificate opiniile acestora și nivelul general de satisfacție privind cursul/modulul realizat la moment. Evaluarea a cuprins 4 dimensiuni:

- calitatea și utilitatea cursului/modulului;
- evaluarea în cadrul cursului/modulului;
- calitatea predării cursului/modulului;
- dezvoltarea abilităților/competențelor.

Opiniile respondenților pe fiecare subiect s-au repartizat în diapazonul de la „în foarte mare măsură” până la „deloc”. Datele colectate s-au generalizat pe fiecare dimensiune menționată.

1. Analiza datelor privind **calitatea și utilitatea cursului/modulului de formare continuă în domeniul EI** denotă per total aprecieri pozitive din partea audienților formați atât la Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, cât și la IȘE. Pentru ilustrare, în figura de mai jos este reprezentat cum s-au repartizat opiniile respondenților pe fiecare poziție.

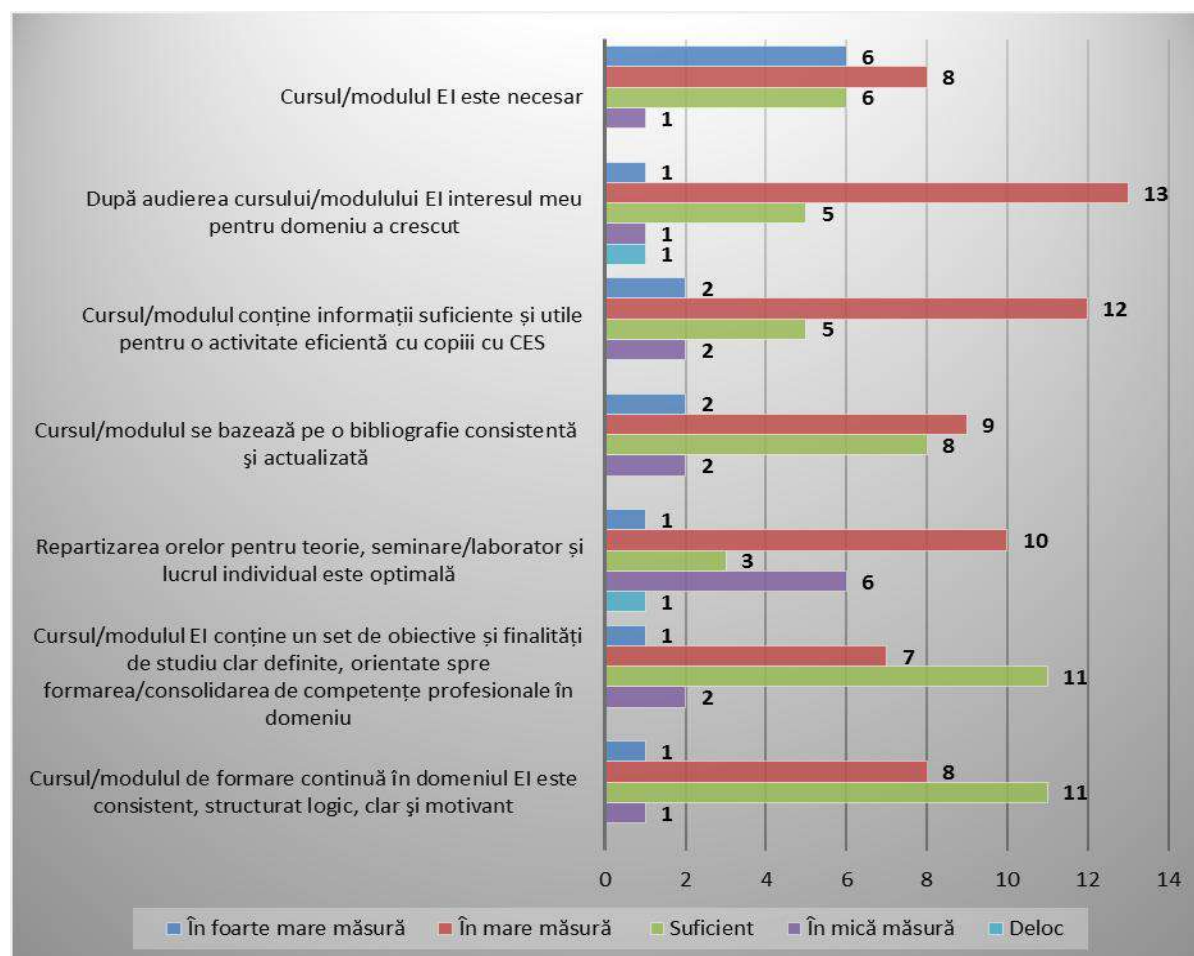

Figura 6. Evaluarea calității și utilității cursului/modulului de formare continuă în domeniul EI de către beneficiari (număr)

Astfel, 66,7% din respondenți au apreciat cu calificativele „în foarte mare/mare măsură”:

- creșterea interesului propriu pentru domeniul EI după studierea cursului/modulului;
- utilitatea și necesitatea cursului/modulului;
- volumul suficient de informații și utilitatea acestora pentru o activitate eficientă cu copiii cu CES.

Calitatea și utilitatea cursului/modulului EI					În foarte mare măsură	În mare măsură	Suficient	În mică măsură	Deloc
1.	Cursul/modulul EI este un curs/modul necesar				28,6%	38,1%	28,6%	4,8%	
2.	După studierea cursului/modulului EI interesul meu pentru domeniu a crescut				4,8%	61,9%	23,8%	4,8%	4,8%
3.	Cursul/modulul conține informații suficiente și utile pentru o activitate eficientă cu copiii cu CES				9,5%	57,2%	23,8%	9,5%	
4.	Cursul/modulul se bazează pe o bibliografie consistentă și actualizată				9,5%	42,9%	38,1%	9,5%	
5.	Repartizarea orelor pentru teorie, seminare/laborator și lucrul individual este optimală				4,8%	47,6%	14,3%	28,6%	4,8%
6.	Cursul/modulul EI conține un set de obiective și finalități de studiu clar definite, orientate spre formarea/consolidarea de competențe profesionale în domeniu				4,8%	33,3%	52,4%	9,5%	
7.	Cursul/modulul EI, oferit în cadrul formării continue, este consistent, structurat logic, clar și motivant				4,8%	38,1%	52,4%	4,8%	

În același timp, în viziunea a 33,4% din respondenți repartizarea orelor pentru teorie, seminare/laborator și lucrul individual nu este deloc optimală (4,8%) sau este optimală în măsură mică (28,6%). Cca.5% din respondenți au menționat că studierea cursului/modulului deloc nu a influențat interesul propriu pentru domeniul EI.

2. Pe dimensiunea *Evaluarea calității predării în cadrul cursului/modulului EI* opiniile respondenților s-au repartizat preponderent în diapazonul „în foarte mare măsură-suficient”, după cum urmează:

Calitatea predării cursului/modulului EI

		În foarte mare măsură	În mare măsură	Suficient	În mică măsură	Deloc
1.	Titularul cursului/modulului EI enunță de la început obiectivele didactice, finalitățile de studiu și urmărește atingerea acestora	8 38%	6 28,6%	6 28,6%	1 4,8%	
2.	Cadrul didactic organizează interesant și eficient activitatea la prelegeri/seminare/ laborator	5 23,8%	7 33,3%	9 42,9%		
3.	Explicațiile cadrului didactic la prelegeri/seminare/laborator sunt clare	4 19%	15 71,5%	2 9,5%		
4.	În predare cadrul didactic insistă pe aspectele dificile ale cursului/modulului (reformulează explicațiile, folosește exemple concrete etc.)	2 9,5%	15 71,5%	2 9,5%	2 9,5%	
5.	Materialele didactice utilizate la curs/modul sunt variate și utile	4 19%	12 57,2%	5 23,8%		
6.	Prin maniera de lucru, cadrul didactic stimulează gândirea independentă și spiritul critic	5 23,8%	11 52,4%	5 23,8%		
7.	Cadrul didactic solicită opinia audienților referitor la modul de predare	5 23,8%	12 57,2%	4 19%		
8.	Cadrul didactic valorifică eficient timpul alocat pentru a explica problematica cursului/ modulului EI	7 33,3%	7 33,3%	6 28,6%	1 4,8%	

Potrivit datelor, beneficiarii cursurilor/modulelor de formare continuă implicați în studiu apreciază în foarte mare/mare măsură:

- explicațiile cadrului didactic (90,5%) și insistarea pe aspectele dificile ale cursului/modulului (81%);
- consultarea opiniei audienților privind modul de predare (81%);
- materialele didactice utilizate (76,2%);
- stimularea gândirii independente și a spiritului critic în timpul activităților de formare (76,2%).

În același timp:

- cca.10% din respondenți consideră că în predare cadrul didactic insistă în măsură mică pe aspectele dificile ale cursului/modulului EI;

- cca.5% apreciază în măsură mică valorificarea timpului alocat pentru explicarea problematicii cursului/modulului.

3. Opiniile respondenților privind *evaluarea/ examinarea în cadrul cursului/modulului EI* s-au repartizat, după cum urmează:

Evaluarea/examinarea în cadrul cursului/modulului EI						
		În foarte mare măsură	În mare măsură	Suficient	În mică măsură	Deloc
1.	Modalitățile, criteriile și cerințele specifice de evaluare au fost anunțate la demararea cursului/modulului	2 9,5%	11 52,4%	8 38,1%		
2.	Cadrul didactic evaluează audienții în mod corect/imparțial/obiectiv, bazându-se pe performanțe	4 19,0%	8 38,1%	9 42,9%		
3.	Notele obținute pentru evaluările curente și evaluarea finală la cursul/modulul EI reflectă nivelul real al cunoștințelor dvs.	3 14,3%	12 57,2%	4 19,0%	2 9,5%	
4.	Evaluările au solicitat audienților realizarea conexiunii teorie-practică	4 19,0%	12 57,2%	4 19,0%	1 4,8%	
5.	Cadrul didactic oferă feedback clar și constructiv audienților privind progresele înregistrate după fiecare formă de evaluare	4 19,0%	13 62,0%	4 19,0%		

Conform datelor, majoritatea audienților chestionați sunt satisfăcuți de modul în care se desfășoară evaluarea în cadrul cursului/modulului EI. Astfel, un număr semnificativ de respondenți au apreciat, în foarte mare/mare măsură, faptul că:

- evaluările au solicitat audienților realizarea conexiunii între teorie și practică - 76,2%;
- cadrul didactic oferă feedback clar și constructiv audienților privind progresele înregistrate după fiecare formă de evaluare - 81%.
- modalitățile, criteriile și cerințele specifice de evaluare au fost anunțate la demararea cursului/modulului - 61,9%.

4. Prin chestionarul aplicat s-a evaluat și percepția generală a beneficiarilor cursurilor de formare în domeniul EI privind *dezvoltarea/consolidarea în cadrul cursului/modulului realizat la moment a competențelor* necesare pentru implementarea și promovarea procesului de incluziune educațională. Lista de competențe utilizată în chestionar a fost preluată din Curriculum-ul de

formare continuă, elaborat de către IȘE, în comun cu AO Lumos⁶, și recomandat pentru utilizare tuturor furnizorilor de formări continue în domeniul EI.

Analiza datelor colectate denotă aprecierea de către audienții implicați în studiu a modului în care cursul/modulul de formare continuă le dezvoltă/consolidează abilitățile/competențele în domeniul EI.

Astfel, 100% din respondenții au menționat faptul că cursul/modulul realizat la moment le oferă cunoștințe relevante în domeniu. 3/4 din respondenți apreciind acest lucru în foarte mare și mare măsură.

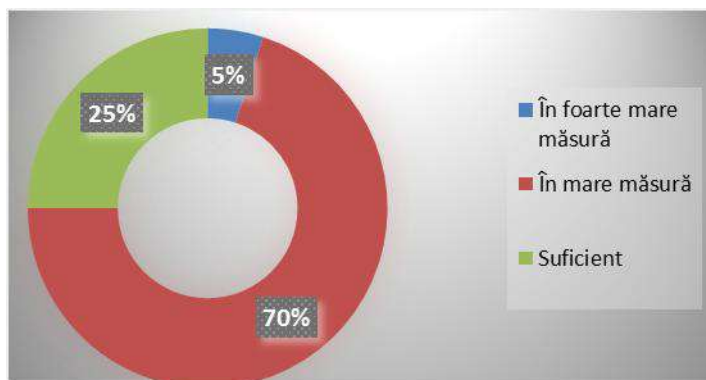

Figura 7. Relevanța cunoștințelor oferite/acumulate în cadrul cursului EI

Opiniile generalizate pe întreg eșantionul chestionat sunt reflectate în tabelul de mai jos.

	În foarte mare măsură	În mare măsură	Suficient	În mică măsură	Deloc
1. La finalizarea cursului/programului/modulului EI sunt capabil:					
La nivel de aplicare:					
a) să operez cu noi modele de analiză și acțiuni operaționale în contexte educaționale incluzive		6 28,6%	15 71,4%		
b) să realizez planificarea strategică și curentă a dezvoltării instituționale din perspectiva EI	1 4,8%	8 38,1%	12 57,1%		
c) să planific și să organizez activitatea de evaluare complexă a dezvoltării copilului	1 4,8%	8 38,1%	12 57,1%		
d) să aplic în activitatea curentă principiile de bază ale abordării (evaluării, asistenței) copiilor cu	1 4,8%	13 61,9%	7 33,3%		

⁶ Educație incluzivă: Curriculum de formare continuă. Colectiv de autori. Institutul de Științe ale Educației, Limos Moldova, Chișinău, 2014, pp. 10-12

CES

e)	să argumentez necesitatea instituirii structurilor școlare de suport educațional și să demonstrez abilități de asigurare a eficienței activității acestora	2 9,5%	11 52,4%	8 38,1%	
f)	să organizez activitatea de elaborare, realizare, monitorizare, actualizare a planului educațional individualizat (procesul PEI), adaptări curriculare pentru copiii cu CES incluși în învățământul general		9 42,9%	11 52,4%	1 4,8%
g)	să formulez și să recomand eventuale adaptări (ambientale, psihopedagogice, de evaluare a progresului școlar) pentru facilitarea incluziunii copiilor cu CES în procesul educațional general;		9 42,9%	11 52,4%	1 4,8%
h)	să utilizez tehnologii educaționale relevante în asistența individualizată a copiilor cu CES	1 4,8%	10 47,6%	9 42,9%	1 4,8%
i)	să aplic practici adecvate în activitatea curentă	1 4,8%	7 33,3%	11 52,4%	2 9,5%
î)	să monitorizez/evaluez procesele instituționale derulate în contextul dezvoltării și promovării EI	1 4,8%	10 47,6%	9 42,9%	1 4,8%

La nivel de formulare de judecăți de valoare și atitudini:

j)	să manifest atitudini și percepții corecte privind EI	1 4,8%	16 76,2%	3 14,3%	1 4,8%
k)	să demonstrez capacitatea de a valoriza copilul cu CES din perspectiva competențelor și potențialului acestuia		16 76,2%	5 23,8%	
l)	să demonstrez competențe de analiză și sinteză a experienței internaționale și a modelelor naționale de dezvoltare a practicilor incluzive în învățământul general	1 4,8%	9 42,9%	11 52,4%	
m)	Să propun/să prezint modele de parteneriate socio-educaționale pentru promovarea EI	2 9,5%	6 28,6%	12 57,1%	1 4,8%
n)	Să argumentez decizii privind	1	8	11	1

planificarea și organizarea asistenței metodologice pentru dezvoltarea EI	4,8%	38,1%	52,4%	4,8%
---	------	-------	-------	------

La nivel de comunicare:

o) Să dezvolt și să aplic strategii accesibile de comunicare cu copii cu CES, cu părinții acestora, cu alți subiecți implicați	1 4,8%	15 71,4%	4 19,0%	1 4,8%
p) Să colaborez cu subiecții relevanți în procesul organizării, realizării și monitorizării proceselor derulate în contextul dezvoltării EI		11 52,4%	8 38,1%	2 9,5%
r) Să demonstrezi deschiderea în abordarea intersectorială, multidisciplinară a copiilor cu CES		10 47,6%	8 38,1%	3 14,3%
s) Să promovez conceptul EI în instituție (școală, grădiniță), în comunitate și în societate	1 4,8%	12 57,1%	4 19,0%	4 19,0%

La nivel de autoinstruire:

t) Să actualizez și să completez continuu cunoștințele/competențele proprii în domeniul EI	1 4,8%	8 38,1%	10 47,6%	2 9,5%
--	-----------	------------	-------------	-----------

Analiza datelor colectate denotă următoarele tendințe:

- Cea mai mare parte din respondenți a optat pentru calificativele „în mare măsură” și „suficient” pentru întreaga listă de competențe;
- Doar cca.5% din respondenți au optat pentru calificativul „în foarte mare măsură” la majoritatea pozițiilor și cca. 9% la două poziții;
- Audienții apreciază importanța cursului/programului/modulului realizat în dezvoltarea și consolidarea, în special, a competențelor la nivel de formulare de judecăți de valoare și atitudini, unde și atestăm valori mai mari.
- În același timp, de la 5 la 20 la sută din respondenți apreciază „în mică măsură” relevanța cursului/programului/modulului realizat pentru dezvoltarea/consolidarea competențelor la nivel de comunicare.

La compartimentul „*materiale didactice*”, utilizate în cadrul formării continue în domeniul EI, respondenții au menționat în măsură mare sau parțial, în special prezentările PowerPoint - 71,4%, suporturile de curs – 57,2%, ghidurile metodologice - 52,4%. Totodată, audienții chestionați

apreciază în măsură mare utilizarea în cadrul formării a lucrului în echipă – 42,9%; dezbaterilor – 38,1%; asaltului de idei, simulării, jocului de rol, în măsură egală – 33,3%.

		În mare măsură	Parțial	În măsură mică	Deloc
1.	Suporturi de curs	10	2	4	5
2.	Ghiduri metodologice	7	4	3	7
3.	Prezentări PowerPoint	5	10	6	
4.	Fișe	2	9	6	4
5.	Filme tematice	4	8	7	2
6.	Studii de caz	4	4	13	
7.	Dezbateri	8	6	7	
8.	Asalt de idei	7	3	8	3
9.	Simularea	7	1	2	11
10.	Jocul de rol	7	2	6	6
11.	Lucrul în echipă	9	3	9	

În același timp, cca.62% din respondenți consideră că studiile de caz sunt valorificate în măsură mică în procesul de instruire.

Este inexplicabil faptul că parte din respondenți au optat pentru calificativul „deloc” la mai multe poziții în timp ce cca.75-90 la sută din cei chestionați la aceleași poziții au optat pentru calificativele „în mare măsură”, „parțial” sau „în mică măsură”.

Prin chestionarele aplicate a fost examinat *nivelul de acceptare de către respondenți a ideii de incluziune a elevilor cu CES în învățământul general* până la realizarea și la etapa de realizare a cursului/modulului de formare continuă în domeniul EI⁷ Repartizarea opiniilor respondenților este reflectată în tabelele de mai jos.

Nu eram deloc de acord	Nu eram de acord în general	Nu eram de acord într-o oarecare măsură	Eram de acord într-o oarecare măsură	Eram de acord în general	Eram total de acord
1	1	6	5	7	1

Tabelul 1. Acceptarea ideii de incluziune a elevilor cu CES în învățământul general până la realizarea cursului/modulului de formare continuă

Nu sunt deloc de acord	Nu sunt de acord în general	Nu sunt de acord într-o oarecare	Sunt de acord într-o oarecare	Sunt de acord în general	Sunt total de acord
------------------------	-----------------------------	----------------------------------	-------------------------------	--------------------------	---------------------

⁷ La momentul evaluării în ambele instituții evaluate modulul de formare continuă în domeniul EI era în proces de derulare.

		măsură		măsură	
1	1	2	12	4	1

Tabelul 2. Acceptarea ideii de incluziune a elevilor cu CES în învățământul general în procesul de realizare a cursului/modulului de formare continuă

Observăm o creștere de la 5 la 12 a numărului de persoane care acceptă într-o oarecare măsură ideea de incluziune. În categoria respectivă s-au înscris 4 persoane care până la inițierea cursului/modulului de formare continuă actual nu erau de acord într-o oarecare măsură cu această idee, dar și 3 persoane care erau de acord în general. Astfel, s-a redus de la 7 la 4 numărul persoanelor care sunt de acord în general cu ideea de incluziune. În același timp, nu s-au produs schimbări la pozițiile „dezacord total” – 1 persoană și „dezacord general” – 1 persoană. Constatăm că respondenții care au optat pentru aceste poziții nu și-au modificat deocamdată atitudinea vis-a-vis de incluziunea elevilor cu CES în învățământul general.

Toți respondenții consideră necesară **suplimentarea și aprofundarea formării continue în domeniul EI**, înțelegând necesitatea stringentă de a face față unor noi exigențe, axate pe individualizarea procesului educațional.

Solicitați să evalueze componentele cursului/modulului de formare continuă în domeniul EI în aspect de utilitate și necesitate, respondenții au menționat unanim utilitatea tuturor componentelor în formarea competențelor necesare pentru activitatea în instituții de învățământ.

Respondenții au formulat și sugestii **pentru eficientizarea formării în domeniul EI**, în general, și **perfecționarea conținuturilor cursului/modulului pe problematica EI**. Acestea s-au rezumat la următoarele:

- Majorarea numărului de ore pentru cursul/modulul respectiv cu completarea conținuturilor pentru a favoriza studierea mai aprofundată a subiectelor relevante domeniului (76,2%).
- Consolidarea componentei practice prin:
  - suplimentarea compartimentelor care vizează particularitățile de lucru cu copiii în funcție de categoria CES/dizabilitate (81%);
  - includerea exemplurilor de bune practici implementate în instituții incluzive/ a studiilor de caz pentru examinare și analiză (81%);
  - organizarea vizitelor de studiu în instituții cu practici incluzive (61,9%);
  - organizarea în cadrul cursului/modulului a activităților tematice cu specialiști practicieni în domeniu (42,9%).

- Consultarea beneficiarilor la etapa de proiectare a programului de formare pe problematica EI, ținând cont și de necesitățile de formare a acestora (28,6%).

Totodată, respondenții au menționat de ce ar mai avea nevoie pentru ca în perioada activității ulterioare în școală/grădiniță să realizeze cu succes incluziunea educațională a copiilor cu CES, evidențiind, în special, următoarele:

- Suport informațional actualizat și suficient, inclusiv suporturi de curs, ghiduri metodologice etc (71,4%).
- Un număr mai mic de copii în grupele/clasele incluzive (85,7%).
- Materiale didactice adaptate (61,9%).
- Prezența și suportul cadrului didactic de sprijin și a altor specialiști: psiholog, logoped, kinetoterapeut (57,2%).
- Finanțarea adecvată și motivantă a cadrelor didactice implicate în procese EI (81%).
- Formări continue planificate cu o anumită periodicitate (61,9%).
- Susținerea organelor administrative, a colegilor, a familiilor (76,2%).
- Parteneriate cu instituții incluzive (52,4%).

În procesul de chestionare respondenților li s-a solicitat *să se autoevalueze în aspect de cunoaștere și acceptare a EI*. Opiniile s-au repartizat, după cum urmează:

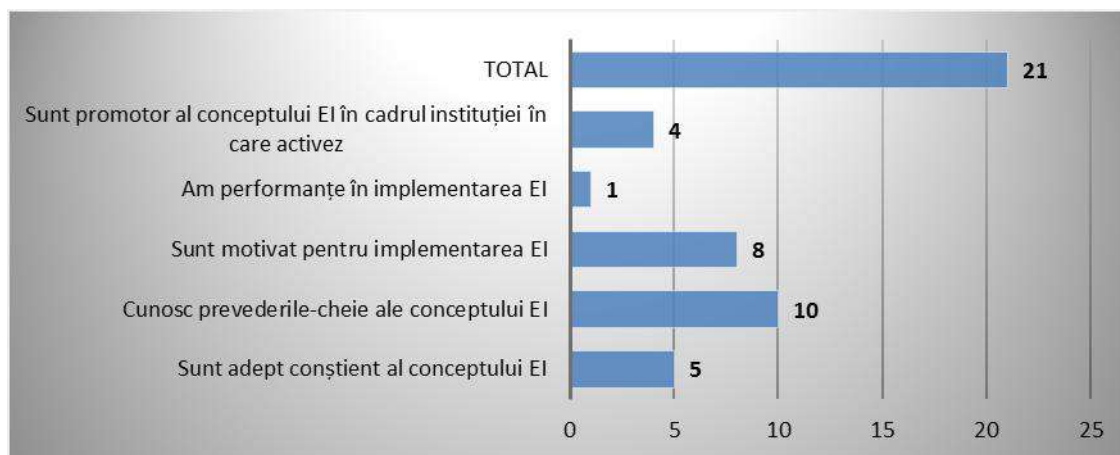

Figura 8. Autoevaluarea privind cunoașterea și acceptarea conceptului EI

Datele denotă indicatori modești la majoritatea pozițiilor:

- mai puțin de jumătate din respondenți (cca. 48%) cunosc prevederile-cheie ale conceptului EI;
- 38% se declară motivați pentru implementarea EI;
- mai puțin de un sfert (23,8%) se consideră adepți conștienți ai conceptului EI;

- doar 1/5 din ei promovează conceptul EI în instituțiile în care activează;
- doar cca.4,8% din respondenți consideră că au performanțe în implementarea EI.

În acest context, este de apreciat interesul audiențelor chestionați pentru formări continue în domeniul EI, 90,5% considerând stringentă în măsură mare sau parțial această problemă.

Potrivit datelor colectate, starea respectivă de lucruri este condiționată de câțiva factori:

- doar cca.43% din respondenți au fost implicați anterior în activități de formare continuă care au inclus și problematica EI;
- consistența și durata activităților de formare continuă realizate de către respondenți este foarte diferită:
  - 56% din cei formați au realizat stagii în volum de la 72 pînă la 110 ore;
  - 44% au beneficiat doar de câte o instruire cu durata de o zi.

Sunt împărțite și opiniile respondenților vis-a-vis de relevanța subiectelor abordate în cadrul activităților de formare continuă.

Astfel, 2/3 din respondenți au apreciat subiectele abordate drept interesante și relevante pentru activitatea ulterioară în școală/grădiniță, iar 9% din respondenți le consideră puțin relevante sau chiar irelevante.

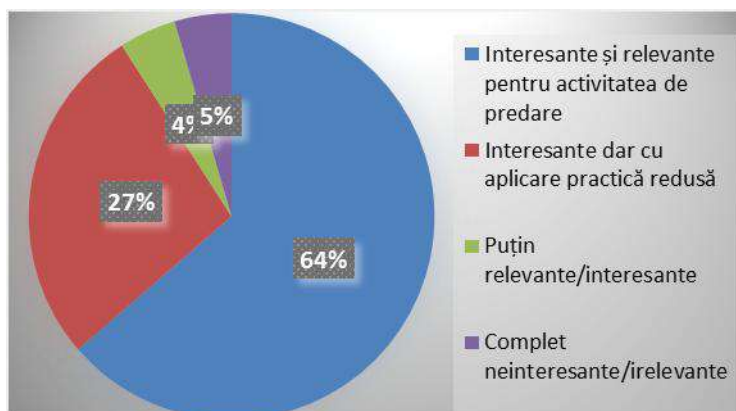

Figura 9. Evaluarea subiectelor abordate în cadrul activităților de formare continuă pe problematica EI

Pe de altă parte, datele colectate denotă faptul că 57% din respondenți, în perioada de activitate profesională în cadrul instituțiilor de învățământ, nu au beneficiat de nici o formare continuă pe problematica EI. Prin urmare, este evidentă necesitatea valorificării posibilităților formării continue pentru consolidarea cunoștințelor cadrelor didactice în domeniu dat, precum și formarea și consolidarea de atitudini proactive.

Concluzii:

1. Datele autoevaluării respondenților privind cunoașterea și acceptarea EI denotă următoarele:

- 48% cunosc prevederile-cheie ale conceptului EI, dar doar 23,8% se consideră adepți conștienți ai conceptului EI;
  - 38% se declară motivați pentru implementarea EI, dar doar 20% promovează conceptul EI în instituțiile în care activează.
2. 90,5% din respondenți consideră stringentă în mare măsură sau parțial problema formării continue pe problematica EI.
  3. Respondenții au apreciat cu calificativele „în foarte mare/mare măsură”:
    - utilitatea și necesitatea cursului/modulului realizat (66,7%);
    - utilitatea informațiilor oferite pentru o activitate eficientă cu copiii cu CES (66,7%);
    - creșterea interesului propriu pentru domeniul EI pe măsura parcurgerii cursului/modulului (66,7%)
  4. Audienții au menționat importanța cursului/programului/modulului în derulare în dezvoltarea/consolidarea competențelor necesare pentru activitatea ulterioară în școală/grădiniță, evidențiind, în special, competențele la nivel de formulare de judecăți de valoare și atitudini.
  5. Toți respondenți încadrați în cursuri de formare continuă s-au pronunțat în favoarea:
    - suplimentării/aprofundării formării continue în domeniul EI;
    - consolidării componentei practice.
  6. 29% din respondenți au optat pentru individualizarea programelor de formare continuă prin consultarea beneficiarilor pentru identificarea necesităților de formare.

Rezultatele chestionării cadrelor didactice din învățământul general oferă material pentru reflecție ofertanților de cursuri/programe/module de formare continuă în domeniul EI. Analiza datelor colectate a fost utilizată de către Ministerul de resort drept punct de pornire în activitățile de reconceptualizare a curriculumului și a conținuturilor oferite în formarea continuă din perspectiva dezvoltării/consolidării cât mai eficiente la beneficiari a competențelor profesionale în domeniu, atât de necesare pentru a activa într-o instituție de învățământ incluzivă⁸. Astfel, cu suportul AO „Lumos Foundation Moldova”, a fost elaborat și editat Curriculum pentru programul de formare

---

⁸ Repere metodologice privind individualizarea procesului educațional. Anexă la Dispoziția Ministerului Educației nr.282 din 28 iunie 2016. Anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 253 din 26 aprilie 2017.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_invluziva.pdf

continuă în domeniul Educației incluzive a cadrelor didactice din învățământul superior⁹. Acesta a fost proiectat în baza Unității de curs Educație incluzivă, destinată pentru formarea inițială la nivel universitar la domeniul de formare profesională 011 Educație și formarea profesorilor. Prin aceasta se va dezvolta profilul cadrului didactic incluziv, se vor consolida capacitățile personalului din educație căruia îi revine misiunea de a implementa politicile statului în domeniul EI, de a individualiza procesul de studii, ținând cont de potențialul fiecărui copil, și de a contribui astfel la promovarea dreptului la educație de calitate în medii comune pentru toți copiii. În același timp, se va asigura eficiența și eficacitatea programelor de formare continuă în domeniul EI.

Bibliografie:

1. Agenda Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, <http://ec.europa.eu/eu2020/>
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948, legislatie.resurse-pentru-democratie.org/
3. Summitul „Educație pentru dezvoltare, Oslo, 2015, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233897e.pdf>
4. Curriculum pentru programul de formare continuă în domeniul Educației incluzive a cadrelor didactice din învățământul superior. Colectiv de autori. – Chişinău: S.n., 2018 (Tipogr. „Bons Offices”): - 20 p.
5. Educație incluzivă: Curriculum de formare continuă. Colectiv de autori. Institutul de Științe ale Educației, Limos Moldova, Chişinău: S.n., 2014 (Tipogr. „Multi Art”). – 23 p.
6. Educație incluzivă: Unitate de curs. Colectiv de autori, Petrov El., Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova – Chişinău: S.n., 2017 - (Tipogr. „Bon Offices”) - 308 p.
7. Petrov E. Formarea inițială pentru domeniul educației incluzive – prioritate în învățământul superior/ Conferința științifico-practică națională cu participare internațională „Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar”. 27-28 octombrie 2017, Volumul I, Chişinău, UST, p.256-262
8. Petrov E. Implementarea cursului Educație incluzivă în formarea cadrelor didactice la nivel universitar. Raport de evaluare. „Dezvoltarea și promovarea educației incluzive”. – Chişinău, S.n., 2017 (Tipogr. „Bon Offices”) - 100 p.
9. Repere metodologice privind individualizarea procesului educational. Anexă la Ordinul Ministerului Educației nr. 253 din 26 aprilie 2017, https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_invluziva.pdf
10. Repere metodologice privind individualizarea procesului educational. Anexă la Dispoziția Ministerului Educației nr.282 din 28 iunie 2016 https://mecc.gov.md/sites/default/files/educatia_incluziva_ro_2016-2017_final.pdf

---

⁹ Curriculum pentru programul de formare continuă în domeniul Educației incluzive a cadrelor didactice din învățământul superior. Colectiv de autori. – Chişinău: S.n., 2018.